

ЗЕЛЕНИЙ БАНКІНГ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

GREEN BANKING: CHALLENGES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT IN UKRAINE

Статтю присвячено дослідженню сутності поняття «зелений банкінг», визначенню проблем та окресленню перспектив його становлення в Україні в сучасних умовах соціально-економічного розвитку. В роботі акцентується увага на основних принципах «зеленого банківництва». Визначено основні складові соціальновідповідального банку. Розглянуто ключові напрямки діяльності у сфері зеленого банківництва, які включають пряме фінансування екологічних проектів та впровадження екологічних практик всередині банків. Зазначено, що вітчизняні фінансові установи вже впроваджують елементи зеленого банкіngu, а саме - створення «зелених» офісів. Розглянуто основні фактори, що ускладнюють впровадження екологічно відповідальних фінансових практик. Окреслено перспективи і переваги впровадження зеленого банкіngu у вітчизняну практику. Зроблено висновок, що зелений банкінг в Україні – це не просто тренд, а стратегічно важлива галузь, яка має великий потенціал для становлення і зростання та сприяння сталому розвитку країни при умові співпраці держави, бізнесу та громадянського суспільства, що включає розробку ефективної нормативно-правової бази, підтримку інновацій та підвищення обізнаності населення.

Ключові слова: зелений банкінг, банківська бізнес-модель, соціально відповідальний банк, фінансові інструменти, принципи, соціальна відповідальність, екологічна стійкість, відповідальне фінансування.

The article is devoted to the study of the essence of the concept of "green banking", identifying problems and outlining the prospects for its development in Ukraine in the current conditions of socio-economic development. The work focuses on the basic principles of "green banking" (environmental and social responsibility, transparency and accountability, long-term perspective, innovation, partnership). It is noted that green banking can be equated with socially responsible banking with a business philosophy that goes beyond the traditional pursuit of maximum profit and focuses on three main components: economic benefit, social responsibility and environmental sustainability. The aspects that characterize modern "green" banking are defined, namely: green loans and investments; investing in projects with positive social and environmental impact; financial transparency, i.e. openness of information about the environmental consequences of financial transactions; promoting the formation of an ecological culture in society. The key areas of activity in the field of green banking, which include direct financing of environmental projects and the implementation of environmental practices within banks, are considered. It is noted that domestic financial institutions are already implementing elements of green banking, namely the creation of "green" offices. The main factors that complicate the implementation of environmentally responsible financial practices are considered (imperfection of the legislative framework; lack of standards for "green" projects; low level of awareness; financial constraints; weak infrastructure; competition with traditional financial products; problems with monitoring and reporting; political and economic instability; climate risks). The prospects and advantages of implementing green banking in domestic practice are outlined. It is concluded that green banking in Ukraine is not just a trend, but a strategically important industry that has great potential for development and growth and contributes to the sustainable development of the country, provided there is cooperation between the state, business and civil society. This includes the development of an effective regulatory framework, support for innovation and raising public awareness.

Key words: green banking, banking business model, socially responsible bank, financial instruments, principles, social responsibility, environmental sustainability, responsible financing.

УДК 336.7:330.322.5(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.15-28>

Федина В.В.¹

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Національна академія статистики,
обліку та аудиту

Fedyna Vita

The National Academy of Statistics,
Accounting and Audit

Постановка проблеми. Глобальні цілі сталого розвитку, проголошені ООН, вимагають від усіх секторів економіки активної участі у вирішенні екологічних проблем. Зміни клімату та вичерпання природних ресурсів висувають перед суспільством нові виклики, які потребують нестандартних рішень. Фінансовий сектор, як один з найвпливовіших, не залишається осторонь цих процесів. Банківський сектор, як «кровоносна система» економіки, відіграє визначальну роль у її функціонуванні. Тому логічно припустити, що саме банки можуть ініціювати та підтримувати «зелені» трансформації, спрямовуючи фінансові потоки на проекти, що сприяють стабільному та стійкому розвитку. Розвиток концептуальних основ екологічно

відповідальної банківської діяльності набуває сьогодні статусу ключового драйвера «зеленого» економічного зростання. Розширення банківських операцій, орієнтованих на стимулювання реалізації екологічно спрямованих проектів, сприяє зростанню фінансування інвестицій у сферу сталого розвитку. Цей сучасний тренд, широко відомий у міжнародних фінансових колах під назвою «зелений банкінг», набуває дедалі більшої актуальності і в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика зеленого банкіngu, або екологічно орієнтованого банкіngu, є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців, таких як Н. Дума [7], Є. Желібо [7], М. Житар [4], Л. Кучер, І. Сагайдак

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3916-5932>

[7] та зарубіжних авторів, серед яких Мд. Азам [5], М. Госайн, [5], М. Джукен, Р. Лалон [2], Р. Міна та М. Шакіл [5]. Разом з тим, варто підкреслити, що ця тема знаходить широке висвітлення у зарубіжній науковій літературі, тоді як у вітчизняному науковому просторі кількість публікацій, присвячених «зеленому» банкінгу, зокрема в сучасних умовах соціально-економічного розвитку, залишається обмеженою.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності зеленого банкінгу, визначення проблем та окреслення перспектив його становлення в Україні в сучасних умовах соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поява концепції «зеленого банкінгу» є результатом тривалої еволюції екологічної свідомості, коріння якої сягають XVIII століття. Бенджамін Франклін вже тоді піднімав питання про негативний вплив людської діяльності на довкілля та необхідність збереження природних ресурсів [1]. Саме цей історичний контекст сприяв формуванню сучасних концепцій сталого розвитку та зеленого фінансування, включаючи зелений банкінг.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) визначає «зелений» банк як

фінансову установу державного, квазідержавного або некомерційного типу, спеціалізовану на стимулюванні інвестицій в економіку з низьким рівнем викидів вуглецю та стійку до кліматичних змін.

Сьогодні концепція «зелених банків» виходить за межі традиційного банківського сектору і являє собою інноваційні фінансові інститути, що спрямовані на інвестування в екологічно сталі проекти. Їх діяльність охоплює широкий спектр напрямів, включаючи захист довкілля, раціональне використання природних ресурсів, підтримку екологічно чистого сільського господарства та виробництва біопродукції [2]. Крім того, такі банки відзначаються високим рівнем прозорості фінансових операцій та демонструють високу соціальну відповідальність як перед клієнтами, так і перед своїми співробітниками. Існує також тенденція до «зеленої трансформації» існуючих банків [3; 4], що свідчить про зростаюче значення екологічних питань у фінансовому секторі і передбачає переорієнтацію діяльності банківських установ на екологічно стійкі напрями.

Цінності «зеленого» банкінгу відображені у таких принципах як екологічна та соціальна відповідальність, прозорість та підзвітність, довгострокова перспектива, інноваційність, партнерство (рис. 1).

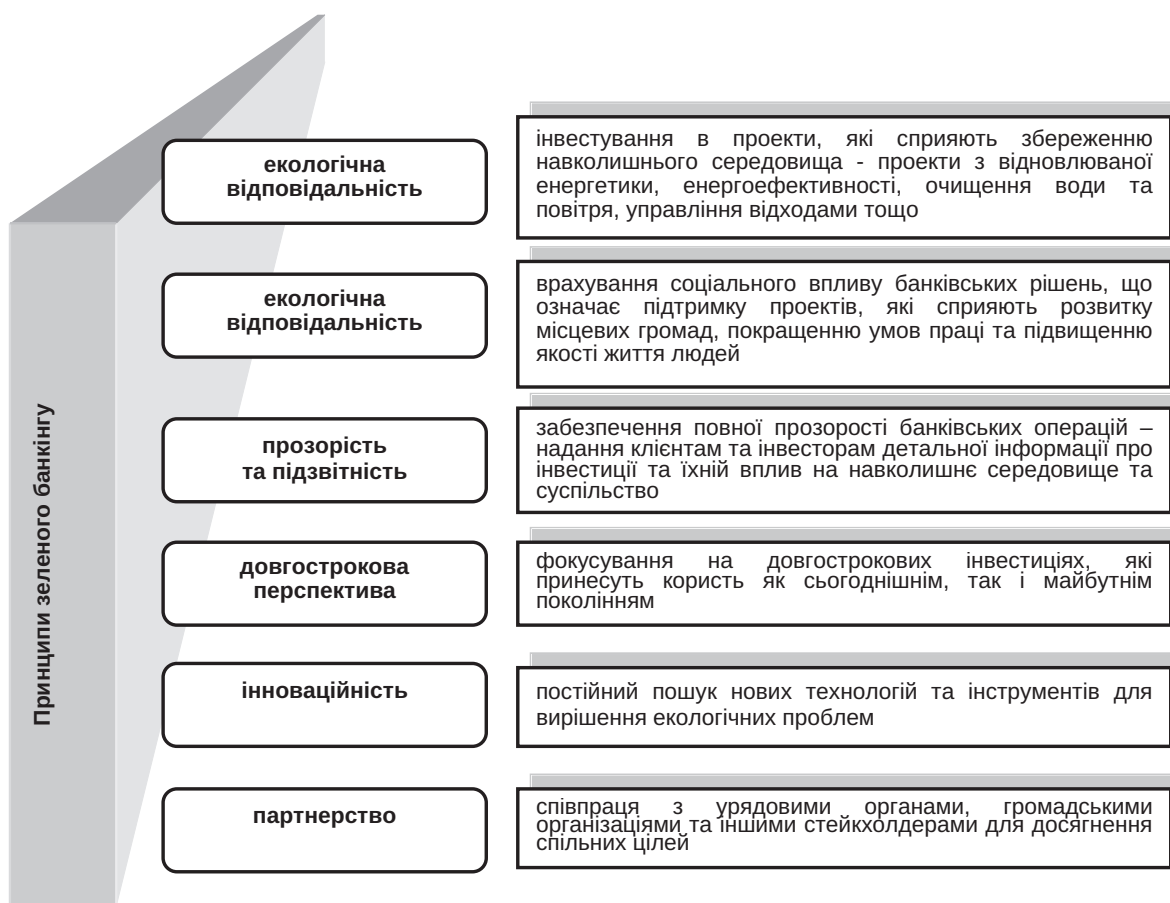

Рис. 1. Принципи «зеленого банківництва»

Джерело: сформовано автором

Зелений банкінг можна представити як нетрадиційну (нестандартну) бізнес-модель, спрямовану не лише на отримання прибутку, але й на досягнення соціальних та екологічних ефектів (рис. 2).

Як видно з рис. 2, зелений банкінг можна порівняти до соціально відповідального банкінгу (СВБ), при якому філософія ведення банківської діяльності виходить за межі традиційного прагнення до максимального прибутку і зосереджується на трьох основних складових: економічній вигоді, соціальній відповідальності та екологічній стійкості. Цілковитим погоджуємось із Шакіл та ін. [5], які вважають, що зелений банкінг змінює орієнтацію банків із «прибуток, прибуток і ще раз прибуток» на підхід «планета, люди та прибуток». Тобто, зелений банкінг – це свого роду баланс між економікою, суспільством та природою:

– економічна вигода. Як і будь-який інший бізнес, банки, що дотримуються принципів СВБ, прагнуть до отримання прибутку. Однак, цей прибуток досягається не за рахунок використання лише ресурсу працівників, клієнтів чи навколишнього середовища, а через інвестування в проекти, які мають довгострокову перспективу і приносять користь суспільству;

– соціальна відповідальність. СВБ передбачає, що банки беруть на себе відповідальність за соціальні наслідки своєї діяльності. Це може включати підтримку малого бізнесу, фінансування соціальних проектів, створення робочих місць та сприяння розвитку місцевих громад;

– екологічна стійкість. СВБ вимагає від банків враховувати екологічні наслідки своїх рішень – банки інвестують у проекти, які сприяють збереженню навколишнього середовища, такі як відновлювана енергетика, енергоефективність та екологічно чисте виробництво.

Насьогодні зелений банкінг характеризується чотирма основними аспектами. По-перше, це зелені кредити та інвестиції, які спрямовані на фінансування екологічно чистих проектів, таких як відновлювана енергетика та енергоефективність. По-друге, відповідальне управління активами передбачає інвестування в проекти з позитивним соціальним та екологічним впливом. По-третє, фінансова прозорість є невід’ємною частиною зеленого банкінгу, забезпечуючи відкритість інформації про екологічні наслідки фінансових операцій. Нарешті, «зелені банки» сприяють формуванню екологічної культури в суспільстві, заохочуючи людей до участі у створенні більш «зеленого» майбутнього [6].

Світова практика зеленого банкінгу демонструє два ключових напрямки діяльності у цій сфері [7; 8]. По-перше, це пряме фінансування екологічних проектів, що включає кредитування енергоефективних та відновлювальних енергетичних проектів, а також фінансування інфраструктури для очищення води та зменшення викидів. По-друге, це впровадження екологічних практик всередині банків, що проявляється у створенні «зелених» офісів, оптимізації операційної діяльності та зменненні вуглецевого сліду.

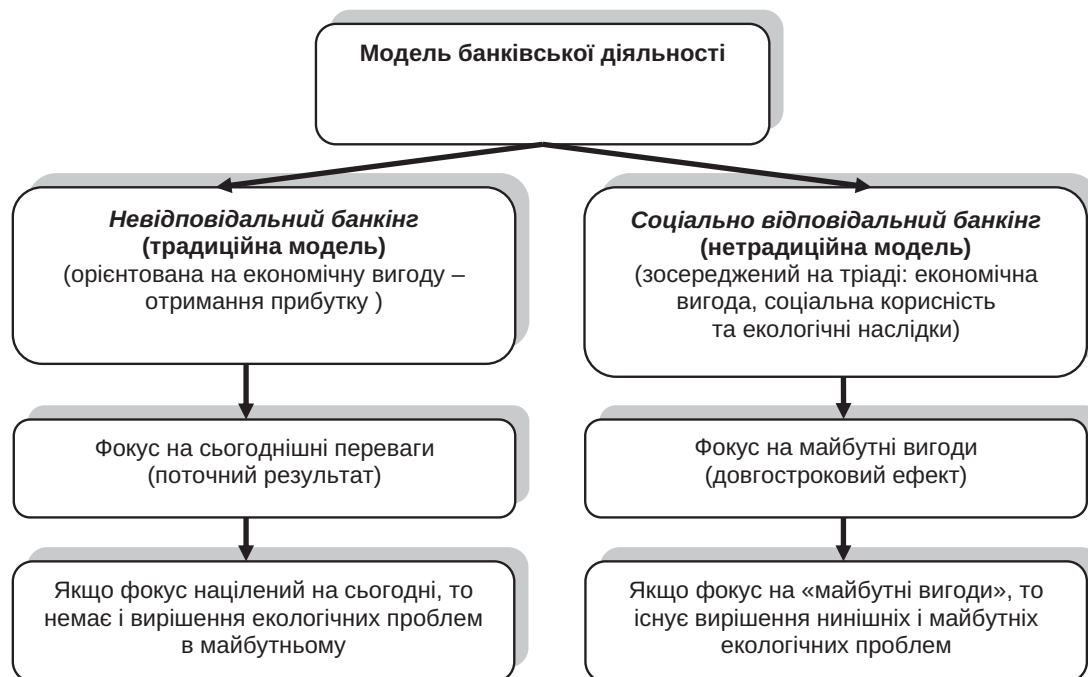

Рис. 2. Бізнес-моделі банківської діяльності

Джерело: удосконалено автором за [5]

Концепція зеленого банкінгу в Україні поступово набуває популярності. Такі провідні фінансові установи, як «ПриватБанк» та «УкрСиббанк», вже впроваджують елементи зеленого банкінгу, зокрема, облаштовуючи свої офіси за екологічними стандартами. Проте, лише Укргазбанк обрав стратегію повної трансформації у «зелений» банк. За підтримки Міжнародної фінансової корпорації (IFC), банк активно фінансує проекти, спрямовані на енергоефективність та відновлювані джерела енергії: «зелена» енергетика; транспорт (енергоефективні компоненти, паливо, логістика, електромобілі); ЖКГ та комунальні об'єкти (енергоефективна модернізація та енергосервісні контракти); підприємства (енергоефективна модернізація); промисловість (мінімізація шкідливих викидів); АПК та тваринництво (біопаливо, біогаз, утилізація відходів) [9].

Крім того, Укргазбанк посилив свій фокус на екологічній відповідальності, здійснивши ребрендинг та прийнявши нову назву «UGB еко банк країни». Це рішення підкреслює незмінну прихильність банку до принципів сталого розвитку та його прагнення до зменшення негативного впливу на довкілля. Оновлена корпоративна ідентифікація відображає адаптацію банку до нових викликів, зокрема, пов'язаних з повномасштабною війною.

Розвиток відповідального фінансування в Україні значною мірою стимулюється діяльністю міжнародних фінансових інституцій. Такі організації, як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), відіграють роль каталізатора, забезпечуючи фінансову підтримку та передаючи знання в галузі енергоефективності та відновлювальної енергетики. Зокрема, Українська програма підвищення енергоефективності (УКЕЕР), ініційована ЄБРР за підтримки донорських організацій, продемонструвала високу ефективність у залученні приватних інвестицій в енергоефективні проекти та сприяла формуванню стійкого енергетичного сектору в Україні. Так, Програма, що діяла з 2007 по 2016 роки, забезпечила фінансування 133 проектів у різних секторах економіки, що призвело до значної економії енергоресурсів та скорочення викидів парникових газів [10].

Становлення зеленого банкінгу в Україні стикається з низкою проблем, які ускладнюють впровадження екологічно відповідальних фінансових практик, а саме:

1. Повномасштабна війна, розв'язана росією, і, як наслідок, політична та економічна нестабільності. Політичні та економічні виклики в Україні впливають на інвестиційний клімат та заважають розвитку зеленого банкінгу, викликаючи ризики для потенційних інвесторів.

2. Недосконалість законодавчої бази. В Україні бракує чітких і узгоджених норм законодавства, що регулюють діяльність зелених банків і екологічно

чистих фінансових продуктів. Це створює невизначеність для фінансових установ і інвесторів.

3. Відсутність стандартів для «зелених» проектів. Немає загальноприйнятих критеріїв для визначення, які проекти можуть вважатися «зеленими», що ускладнює оцінку ризиків та переваг інвестицій у сталий розвиток.

4. Низький рівень обізнаності. Як серед банків, так і серед споживачів, існує недостатня обізнаність про концепцію «зеленого» банкінгу та його переваги. Тому, багато компаній не усвідомлюють важливість екологічної відповідальності в бізнесі.

5. Фінансові обмеження. Багато українських банків стикаються з обмеженим доступом до фінансування для екологічних проектів.

6. Слабка інфраструктура для зелених проектів. В Україні недостатня розвинена інфраструктура для реалізації екологічно чистих проектів, що обмежує можливості для їхнього фінансування.

7. Конкуренція з традиційними фінансовими продуктами. Традиційні банківські продукти, які не враховують екологічні аспекти, можуть бути більш привабливими з точки зору короткострокової вигоди, що знижує інтерес до зелених альтернатив.

8. Проблеми з моніторингом і звітністю. Відсутність ефективних механізмів моніторингу та звітності щодо екологічного впливу фінансованих проектів ускладнює оцінювання результатів зеленого банкінгу.

Разом з тим, «зелений» банкінг в Україні має значний потенціал для зростання та розвитку. Цей напрямок фінансової діяльності не лише відповідає глобальним трендам, але й пропонує ряд переваг для української економіки та суспільства:

- зростання екологічної свідомості. Підвищення обізнаності населення та бізнесу про важливість екологічної відповідальності створює попит на зелені фінансові продукти, все більше людей та компаній готові інвестувати в проекти, що сприяють збереженню навколишнього середовища;

- розвиток міжнародного співробітництва та залучення міжнародних інвестицій. Україна може отримати додаткові ресурси та досвід від міжнародних організацій, які підтримують зелений банкінг. Співпраця з міжнародними фінансовими установами забезпечить доступ до фінансування та технологій для реалізації екологічних проектів;

- інновації у фінансових продуктах. Розробка нових фінансових інструментів, таких як зелені облігації, кредити для відновлювальної енергетики та інші екологічно чисті продукти, розширить можливості для інвестування в стійкий розвиток;

- технологічні інновації. Використання нових технологій, таких як блокчейн та Big Data, для моніторингу екологічних показників та управління ризиками підвищить ефективність «зеленого» банкінгу.

– зміцнення партнерства між секторами. Співпраця між банками, державними установами, науковими закладами та неурядовими організаціями створить сприятливі умови для розвитку зеленого банкінгу та реалізації інноваційних екологічних проектів.

– довгострокові економічні вигоди. Інвестиції в зелені проекти стимулюватимуть економічне зростання, створюватимуть нові робочі місця та підвищуватимуть конкурентоспроможність українських компаній. Крім того, інвестування в стійкі проекти призведе до зменшення витрат на енергію, зниження ризиків від зміни клімату.

Підсумовуючи, можна сказати, що зелений банкінг в Україні – це не просто тренд, а стратегічно важлива галузь, яка має великий потенціал для становлення і зростання та сприяння сталому розвитку країни.

Висновки. «Зелений» банкінг, як сучасний напрямок фінансової діяльності, набуває все більшого значення в контексті глобальних викликів сталого розвитку. Незважаючи на відносно низький рівень розвитку в Україні, існує значний потенціал для інновацій та впровадження нових підходів у цій сфері. Співпраця держави, бізнесу та громадянського суспільства є ключовою для успішного розвитку стійкого фінансування та становлення «зеленого» банкінгу в Україні. Розробка ефективної нормативно-правової бази, підтримка інновацій та підвищення обізнаності населення є важливими кроками для створення сприятливого середовища для розвитку цієї сфери.

Перспективами подальших досліджень в цьому напрямі будуть аналіз фінансових інструментів «зеленого» банкінгу та роль центральних банків у розвитку сталого фінансування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Екологічна свідомість українців & довкілля. ЕПЛ. URL: <https://epl.org.ua/eco-analytics/ekologichna-svidomist-ukrayintsiv-dovkillya/>
2. Raad Mozib Lalon. Green Banking: Going Green. *International Journal of Economics, Finance and Management Sciences*. 2015. Vol. 3. No. 1. P. 34–42. URL: https://www.greenpolicyplatform.org/sites/default/files/downloads/resource/going_green.pdf
3. Федина В. В., Богріновцева Л. М. Необанки: світовий досвід та вітчизняна практика. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 6. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-08-02/2022-6-08-02>
4. Житар М.О. Стійке фінансування і зелений банкінг в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3957/3881> DOI: 10.32782/2524-0072/2024-62-66
5. Shakil M.H., Azam Md. K.G., Hossain M.S. An Evaluation of Green Banking Practices in Bangladesh.

European Journal of Business and Management. 2014. Vol. 6(31). P. 8–16.

6. Зелені інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Аналітична доповідь, Центр Разумкова, 2019. 316 с.

7. Желібо Є.П., Сагайдак І.С., Дума Н.В. «Зелений банкінг» у розвитку відновлювальної енергетики та енергозбереженні. *Цифрові трансформації в Україні: реалії та виклики*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. Ін.-конф. (Ірпінь, 12 – 18 березня 2018 р.). Ірпінь: 2018. Ч. 1. С. 50–53.

8. Житар М. О., Зелінська В. С. Необанкінг: Зарубіжний досвід та українська перспектива. *Збірник наукових праць Університету ДФС України*. 2019. № 2. С. 81–95.

9. Укргазбанк/Еко-банкінг. URL: <http://www.ukrgasbank.com/eco>

10. About UKEEP. The Ukraine Energy Efficiency Program ,UKEEP. URL: <http://www.ukeep.org/en/about-ukeep.html>

REFERENCES:

1. EPL. (2020) Ekologichna svidomistj ukrajinciv & dovkillja. [Environmental awareness of Ukrainians & the environment. Ecology. Right. Man]. Available at: <https://epl.org.ua/eco-analytics/ekologichna-svidomist-ukrayintsiv-dovkillya> (accessed December 5, 2024).
2. Raad Mozib Lalon. (2015) Green Banking: Going Green. *International Journal of Economics, Finance and Management Sciences*, vol. 3, no. 1, pp. 34–42. Available at: https://www.greenpolicyplatform.org/sites/default/files/downloads/resource/going_green.pdf (accessed December 12, 2024).
3. Fedyna V. V., Bohrinovtseva L. M. (2022) Neobank: svitovyy dosvid ta vitchyznyana praktyka [Neobanks: global experience and domestic practice]. *Problemy suchasnykh transformatsiy – Problems of modern transformations*, no. 6. Available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-08-02/2022-6-08-02> (accessed December 12, 2024).
4. Zhytar M.O. (2024) Stijke finansuvannja i zelenyj bankingh v Ukraini [Sustainable financing and green banking in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilystvo – Economy and society*, no. 62. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3957/3881> (accessed December 22, 2024).
5. Shakil M.H., Azam Md. K.G., Hossain M.S. (2014) An Evaluation of Green Banking Practices in Bangladesh. *European Journal of Business and Management*, vol. 6(31), pp. 8–16. (in English)
6. Centr Razumkova. (2019) Zeleni investyciji u stalomu rozvytku: svitovyy dosvid ta ukrajinsjkyj kontekst [Green investments in sustainable development: world experience and the Ukrainian context. Analytical report, Razumkov Center]. (in Ukrainian)
7. Zhelibo Je.P., Saghajdak I.S., Duma N.V. (2018) «Zelenyj bankingh» u rozvytku vidnovljuvalnoji energhetyky ta energhozberezhenni. [“Green banking” in the development of renewable energy and energy saving]. *Tsyfrovi transformatsii v Ukraini: realii ta vyklyky: materialy IV Vseukrajinsjkoji naukovopraktychnoji Internet-konferenciji (Irpın, March 12 – 18, 2018)*. Irpınj, pp. 50–53. (in Ukrainian)

8. Zhytar M. O., Zelins'ka V. S. (2019) Neobank-inh: Zarubizhnyy dosvid ta ukrayins'ka perspektyva [Neobanking: Foreign experience and Ukrainian perspective]. *Zbirnyk naukovykh prats' Universytetu DFS Ukrayiny – Collection of scientific works of the University of the Federal State of Ukraine*, no. 2, pp. 81–95.

9. Ukrghazbank/Eko-bankingh [Eco-banking. Ukr-gasbank]. Available at: <http://www.ukrgasbank.com/eco> (accessed December 12, 2024).

10. About UKEEP. The Ukraine Energy Efficiency Program, UKEEP. Available at: <http://www.ukeep.org/en/about-ukeep.html> (accessed December 12, 2024).